

Basteicafé 8 september 2022

Het stigma van de Benedenstad

Bewoners van de Vleeshouwerstraat, 1925 (bron Wim Janssen)

Onder de titel 'Van Hunnerpoort tot Bottelpoort, de geschiedenis van de Waalkade' brengen Hans Wegman en René van Hoften hun vijfde boek uit in de serie Oud Nijmegen, die gaat over de geschiedenis van de Benedenstad.

Auteur René van Hoften neemt u mee in zijn verhaal.

In de eerste lezing bespreekt auteur *René van Hoften* de inhoud van dit nieuwe boek en daarin komt met name de geschiedenis naar voren op het snijvlak van water en stad: schepen en schippers, parlevinkers, vissers, kaaisjouwiers, logementen aan de Waal, het oude Waalfront en de stadspoorten aan de Waal. De Waalkade en omgeving is de ontstaansgrond van de stad Nijmegen, daar lag de Romeinse handelsstad, daar werd handel gedreven, ontstonden werkplaatsen

en markten zoals de vismarkt en de kersenmarkt. Van daaruit heeft de laag gelegen stad, de Benedenstad, zich in de late middeleeuwen en daarna heuvelopwaarts ontwikkeld tot een grotere grensstad aan de rand van het Spaanse rijk en de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Als grensstad heeft Nijmegen heel wat belegeringen doorgemaakt. Die belegeringen vonden grotendeels plaats vanuit Lent richting Waalkade. Heel wat verhalen hebben zich in de loop der eeuwen gevormd over dit vroegere hart van de stad, waarover in het nieuwe boek wordt verteld. **Na deze lezing vindt de boekaanbieding plaats aan de twee voormalige parlevinkersfamilies Van Thull en Geutjes.**

De tweede lezing gaat over het volkse karakter van de Benedenstad zoals zich dat na de afbraak der wallen heeft gevormd. Eeuwenlang woonden rijk en arm in de stad dicht bij en door elkaar, zij het dat rijk aan de voorname straten woonde en in voorname herenhuizen en arm veelal in een van de meer dan 100 gasjes direct daarachter. In 1874 werd de vestingwet aangenomen: de wallen werden afgebroken en binnen enkele jaren trok iedereen die zich dat kon permitteren naar de Bovenstad, de singels en de buitenwijken. Zo bleven in de Benedenstad enige duizenden mensen wonen die aan de onderkant van de samenleving verkeerden, wonend in steeds slechtere (huur)woningen, met een beperkt

inkomen, armoedig, laag opgeleid, in de woorden van de gemeente een groep van 'onmaatschappelijken'. En zo keek ook een groot deel van 'beter Nijmegen' er tegenaan. Het stigma van de Benedenstad, ook genoemd de Onderstad, een milieu waar je liever niet kwam of mee geassocieerd wilde worden. Een volkse wijk met een volkscultuur van verhalen, liederen en anekdotes totdat de nieuwbouw in de Benedenstad aan het begin van de jaren tachtig van de 20e eeuw werd gerealiseerd.

Het Kloosterhof in de Benedenstad, circa 1924 (Fotocollectie Regionaal Archief Nijmegen)

De derde lezing gaat over de vernieuwing van de Benedenstad in de jaren tachtig van de 20e eeuw en over de rol van het Buurtcomité, de resterende bewoners en sympathisanten daarbij. Tussen 1971 en 1980 hebben zij zich tegen de cityplannen van CDA, VVD, PVDA en projectontwikkelaar Empeo-Bredero teweergegesteld, die er graag een Nijmeegse Hoog Catharijne van wilden maken.

Uiteindelijk is het buurtcomité door enorme en slimme inzet erin geslaagd om voor de Benedenstad grotendeels een woonbestemming te krijgen en om 90% van de nieuwbouw onder sociale en betaalbare woningbouw te laten vallen, voor de doelgroep terugkerende oud-bewoners en minder draagkrachtigen. Daarmee was een

centraal en aantrekkelijk gelegen stadsdeel ook voor mensen met een beneden-modaal inkomen bereikbaar geworden.

De Lange Brouwerstraat en Koningstraat, een combinatie van gerenoveerd oud en betaalbaar nieuw (bron PD).

Zou het niet mooi zijn als de Benedenstad opgenomen gaat worden als venster in de geschiedenis van Nijmegen? Dat kan vanuit een topografisch perspectief: de Benedenstad ligt ongeveer 20 meter lager dan de Bovenstad en is daarmee uniek in Nederland. Dat kan ook vanuit een bouwkundig perspectief: in de Benedenstad en met name de westelijke helft ligt een belangrijk deel van de Nijmeegse bouwgeschiedenis. Maar misschien wel de belangrijkste reden waarom de Benedenstad in de canon opgenomen zou moeten worden is het sociale perspectief. En wel als hommage aan de groep die het een eeuw lang onder vaak erbarmelijke omstandigheden heeft volgehouden, als de laatste hoeders ook van bijzonder cultureel erfgoed. Om recht te doen aan die historische en hedendaagse volkswijk zou een canonvenster daarover niet misstaan.

Op dit moment wordt door een commissie uit het Nijmeegse geschiedenveld nagedacht om de Nijmeegse canon te actualiseren. Zou het niet een mooie gelegenheid zijn om de Benedenstad en haar indringende geschiedenis een plekje te geven tussen Romeinen, Karel de Grote, de Gebroeders van Lymborgh en WO II?

Het wordt tijd voor een dialoog !

Volgend Basteicafé

Op donderdag 20 oktober 2022 staat 'het Rampjaar' (1672) centraal. Precies 350 jaar geleden deed de Franse Zonnekoning vanuit het oosten een serieuze poging de Republiek een kopje kleiner te maken. Het oostelijk deel van het land bleek niet direct opgewassen tegen de Franse overmacht. Veel steden lieten de Fransen gewoon binnen, maar niet Nijmegen! Daar werd een korte maar roemruchte strijd gevoerd die helaas toch tot een Franse bezetting van ruim twee jaar leidde. Was dit een ramp voor Nijmegen? En voor de Republiek?

U hoort er alles over in het Basteicafé!